

АБ УСІМ, ШТО БАЛІЦЬ

№ 16/23/—16. IV—1976

ТОЛЬКІ ГУТАРКА ХОДЗІЦЬ ТАКАЯ...

МЕНСК

Я. КУПАЛА

Г У Т А Р К А

ЗНОУ ЦЯЖАР

Прачнуўшыся, Валодзя глянуў у расчыненае акно. Ён убачыў залітую сонцам вясковую вуліцу, кветкі ў палісадніку і неба, з якога падаў лівень каўруковых спеваў. Валодзя здаўся, што ён такім прыгожым і урачыстым і уяўляў той дзень, калі ён, закончыўшы сваю доўгую вучобу, прыедзе дадому. І вось гэты дзень прыйшоў. Ён вольны, яго не гняце ніякі цяжар, на яго душы незвычайная лёгкасць.

Валодзя адварнуўся ад акна і прыслухаўся: "Дзе ж маці? Нешта не чуваць яе. Мусіць, пайшла ўжо на работу". Ён глянуў на свой гадзіннік: было каля адзінаццаці. "Ну, вядома, яна ўжо добра працавала". І Валодзя пачаў думаць пра маці. Ён ішоў ужо пяцідзесяты год. Яна рана засталася удавой. Апроч Валодзі ў яе не было больш дзяцей. Маці была вельмі працавітай жанчынай, з дня ў дзень хадзіла ў калгас на работу. Апроч гэтага ўсе яе ведалі як праўдзівага і сумленнага чалавека. Яна ўвесь час змагалася з несправядлівым калгасным начальствам, з гультаямі і аладзэямі. Калі Валодзя прыязджаў дадому на канікулы, маці прасіла яго напісаць аб агіднасцях, якія тварыліся ў іх калгасе, у газету. І ён пісаў. Маці часта яму гаварыла, што добра было б, каб ён пасля вучобы застаўся працаваць у сваёй вёсцы ці дзе поблізу. Тады б ён заўсёды дапамагаў бы ёй змагацца з няпраўдай. Валодзя пасля вялікіх цяжкасцяў і удалося атрымаць накіраванне на працу ў родныя мясціны, і ён адразу надзяліўся з маці гэтай радасцю ў пісьме. Праўда, сёння ноччу, калі ён прыйшоў са станцыі дадому, маці яму здаўся вельмі пахмурай і безрадаснай. Яна нават не ўстала з пасцелі, толькі сказала яму, дзе што ўзяць паесці. Яму хацелася пагаварыць з ёй, але яна адказвала неяк неаквотна, а пасля сказала: "Позна ўжо, кладзіся, заўтра пагаворым". "Мусіць, стамілася за дзень, і ёй не да гаворкі са мной", — падумаў Валодзя.

На ганку раздаўся грук. Чуваць было, што ішло двое. Адчыніліся дзверы. Валодзя глянуў у шыліну дашчанай сцяны, якой быў адгароджаны пакой. У дзвярах паказалася маці, а за ёю ішоў нізкі рыжаваты мужчына, у якім Валодзя адразу пазнаў брыгадзіра.

— Заходзь, Сцяпанка, пасядзі крыху, — лагодна сказала яму маці.

Усё гэта адзівіла Валодзя. Брыгадзір Сцяпан быў самым ненавісным чалавекам для яго маці. Не было, мусіць, ніводнага дня, каб Сцяпан не піў гарэлку, яго ўсе паілі. Толькі Валодзева маці ніколі не зазывала яго да сябе і ніколі не баялася яго. Наадварот, Сцяпан пабойваўся маці, бо да яе немагчыма было за што-небудзь прыдрацца. Яна заўсёды выходзіла на працу, нічога не брала калгаснага і гаварыла ўсім праўду ў вочы. І вось цяпер Валодзя бацьць, як Сцяпан сеў на лаву каля стала, а маці завіхаецца каля шкапчыка. Відаць было, што гатуе закуску.

— А я ўжо падумаў, што ты захварэла, Ганна, і рашыў прыйсці праведаць цябе, — загаварыў Сцяпан. "Які уважлівы зрабіўся", — са злосцю падумаў Валодзя.

— Ды не, Сцяпанка, рашыла агарод свой агледзіць, а то зарос увесь. Валодзя аноў адзівіўся: раней яна на сваіх сотках упраўлялася пасля работы ці па нядзелях.

— Што ж, трэба і сваё рабіць, — прымірэнча сказаў брыгадзір, тым больш, што ў гэты час маці паставіла на стол заткнутую паперай бутэльку самагонкі і талерку з нарэзаным салам.

— Давай, Сцяпанка, закусі крыху, а то можа яшчэ сёння і не снедаў.

— А Валодзя ж твой яшчэ не прыехаў? — спытаў брыгадзір, як бы не чуючы запытання.

— Сёння ноччу прыехаў.

— І доўга яму яшчэ вучыцца?

— Кончыў ужо.

— О, дык ёсць за што выніць! Каіч яго сяды. Ці мо няма дома?

— Не, дома, але яшчэ, мусіць, спіць. Маці накіравалася ў пакой Валодзі. Валодзя прыкінуўся, што ён спіць. Маці прышла за перагародку, паглядзела і вярнулася назад.

— Спіць яшчэ. Няхай спіць, будзіць шкода, учора позна лёг. Маці пырснула ў шклянку крыху гарэлки і, сказаўшы "Будзь, адароў, Сцяпанка!", ледзь прыгубіла, а пасля наліла поўную шклянку бры-

гадзіру. Ён не спяшаўчыся узяў яе.

— Ну, дык п'я за твайго сына, за Валодзя, — сказаў ён і павольна вышлі. Пасля, закусваўчы салам, ён гаварыў маці:

— Табе, Ганна, зараз і гора мала. Сын вывучыўся, можна і адпачыць. Нашто табе гэта работа? Жыві сабе пры сыну ды гадуў унукаў. "Куды гне, — падумаў Валодзя, — так і чакае, каб хутчэй ад маці пазбавіцца". Але і маці не спрачалася з брыгадзірам і толькі няшэуна сказала: "Хто ж яго ведае, як яно будзе".

— Далёка дзе будзе рабіць? — спытаў брыгадзір.

— Не ведаю, яшчэ не казалі. Гэта зноў адзівіла Валодаю: "Яна ж добра ведае, дзе я буду працаваць. Чаму яна не хоча яму гэтага сказаць".

— Зайздросчу тым, хто не ў калгасе. Сабе палучаюць чыстыя грошыкі і гора не ведаюць. А мне да магільны боўтайся ў гэтай гразі. Брыгадзір з безнадзейнасцю махнуў рукой. Маці выліла астатнюю гарэлку, і ён са злосцю залпам вышлі, хуценька закусіў і, развітаўшыся, выйшаў з хаты.

Валодзя сеў на локку, і, калі маці прыйшла да яго, ён дапытлівымі вачыма, поўнымі недаўмення, глядзеў на яе. Маці здагадалася, што ён усё бачыў і чуў.

— Нашто ты пайла гэтага нягодніка?

— Чорт яго бяры, — абьякава адказала маці, — а то звягі не абярэўся, што сёння на работу не пайшла. Яна абапёрлася на локан, закрыла твар рукамі і заплакала.

— Мой ты сыноч, абрыдла мне грызціся з усімі, усё роўна, мусіць, нічога не пераробіш, ніякай праўды не дойдзеш.

Валодзя уважліва ўгледзеўся ў твар маці і убачыў, як яна пастарэла за гэтае паўгода, як ён не быў дома. А яна прадаўкала яму скардзіцца скрозь слёзы:

— І каму мая праўда трэба? Нікому не трэба, усім яна мяшае. Неяк я сказала Варонісе перад усімі, што яна малако ў грэцкі носіць з кароўніка дадому, дык яна мне і гаворыць: "А што мне чакаць, пакуль начальства ўсё раскрадзе?" і пачала мне лаяць і клясці: "Калі ты, Ганна, ужо намрэн і дасі людзям спакоў. Чаму ты, калі любіш так калгас, свайго сына ў яго не паслала рабіць, аддала вучыцца, каб пасля на нашым карку сядзе". З таго часу, сыноч, мне усё і абрыдла. Нашто, думаю, каб мяне людзі пракліналі і кадалі маёй смерці. Як хочуць, так хай і жыўць.

Дрэнна я зрабіла, што прасіла цябе, каб тут застаўся працаваць. Не дадуць нам жыцця. Людзі нашы такія злосныя і зайздросныя ад беднасці. Лепш паехаць адсюль, і я з табой паеду. Нічога мне тут не шкода, хоць усё жыццё я тут палажыла.

Валодзя маўчаў. Ён думаў аб той страшнай сіле, якая злама-ла нават такога непахіснага, праўдзівага, працавітага чалавека, як яго маці. На яго думу зноў лёг цяжар, непараўнаўча большы за той, які быў у яго да гэтага і які, магчыма, будзе гнясці яго усё жыццё.

Валодзя глянуў у акно і зноў убачыў заліты сонцам прастор, кветкі у палісадніку, неба, з якога падаў лівень каўруковых слезаў. Але усё гэта зараз не выклікала радасці і нават выгляда-ла недарэчным.